

Megkésett köszöntés: 2002-ben volt húszéves a Listserv

Az e-mail áldásait (és a néha vele járó kellemetlenségeket) jól ismerjük. Üzenetet azonban nem csupán egyes személyeknek küldhetünk. Az elektronikus levelezésben a címzett lehet egy parancsokat végrehajtó számítógépprogram is, amelyet levelek és a bennük lévő parancsok fogadására készítettek fel. A Listserv az a program, amely ezt elsőként lehetővé tette, vagyis az adott számítógépnek címzett leveleket egy-egy elosztási címlistára (distribution list) automatikusan továbbküldi, így a speciálisan címzett leveleket – szinte egy időben – a listára feliratkozott minden személy megkapja. Szerzője *Eric Thomas*. A Listserv lehetővé teszi a tranzakciók automatikus archiválását, és az archívumok kulcsszavas keresését is.

A Listserv megszületésének köszönhető, hogy létrejöttek az angolul is számtalan néven nevezett (e-conferences, discussion lists, listserv lists, listearn lists, mailing lists, interest groups, electronic /discussion/ fora) elektronikus vitafórumok, levelezőcsoportok.

Maga a Listserv szoftver eredetileg az 1981-ben létrejött a BITNET hálózat eszköze volt. A BITNET (Because It's Time Network) amerikai eredetű kutatási/oktatási számítógépes világhálózat, mely az IBM RSCS nevű hálózati szabványára épült, de mára már összeolvadt az internettel, illetve visszazorult vele szemben [1].

A Listserv szoftvert eredetileg nagy IBM gépekre írták, amelyeken VM/CMS operációs rendszer és Columbia Mailer levelezőprogram fut. Első verziója az EDUCOM-nál született meg, és a BITNIC nevű gépen installálták először. Ez még elég kevés funkcióval rendelkezett. A program azonban olyan népszerű lett, hogy a benne használt megoldások egyfajta kváziszabványként gyakran megjelennek az újabb listakezelő szoftverekben is. E. Thomas is közzétett újabb változatokat.

A ma használatos Listserv programok már képesek változatos fájlserver és adatbázis-funkciókat is ellátni, a forgalmat meg tudják osztani egymás

között, kérésre segédanyagokat küldenek a felhasználóknak, a programnak szóló parancsok jelszóval védhetők, beállítható a lekért állományok fájlformátuma stb. (Akit a technikai részletek érdekelnek, megnézheti a Listservvel kapcsolatos csatolók gyűjteményét, amelyet *Lengyel Veronika* állított össze [2].)

Több, a Listservhez hasonlító program is született. A Listproc Unix rendszerű gépekre készült, és funkcióiban nagyon hasonlít a Listservhez. A *Majordomo* is egy Unixhoz készült listakezelő program, de sokkal kevésbé ambiciózus, mint a Listserv és Listproc. Az elektronikus vitafórumok előfutárai a Usenet hírcsoportok (newsgroupok) voltak, amelyek nagy számban működnek, és hatalmas mennyiségű információt „mozgatnak meg”. Míg a Listserv alapú levelezőcsoportok anyagát csak azokba a postafiókokba továbbítják, amelyeknek a tulajdonosai feliratkoztak az illető csoport listájára, a Usenet esetében az üzenetek teljes halmazát vagy annak egy jelentős részét átmásolják minden egyes szolgáltató gépre, ahol azután bárki elolvashatja őket [3].

A Listserv és az elektronikus vitafórumok idehaza is jelentős szerepet játszanak. A *HUNLIST, Magyar vagy magyar vonatkozású levelező listák kalauza* [4] 2003 februárjában 122 különböző témájú és célú vitafórumot jelölt meg, közöttük a 18 fórumot magában foglaló HIX-et. A NIIF Listservje [5] (részben a HUNLIST kalauzban felsoroltakkal átfedésben levő) 69 vitafórumot kezel. A HUNLIST-ben szereplő listákból 18 a Listserv program segítségével üzemel.

Bár az elektronikus vitafórumok célja és színvonala nagyon különböző lehet, jelentős helyet kaptak a tudományos kommunikációban is. A tudományos témájú elektronikus vitafórumok célja nem is annyira tények közlése, mint annak szolgálata, hogy a résztvevők jobban megértsék azt a témát, amely köré szerveződnek. Ez utóbbi segít abban, hogy kutatók közösségei jöjjenek létre, amelyekben minden résztvevő tanár és tanuló egy személyben.

Noha az e-mail a verbális kifejezésre korlátozza a kommunikáció eszköztárát, ami a fejlett retorikai készségekkel rendelkező résztvevők számára előnyös, az elektronikus vitafórumok mindenkit aktivitásra sarkallnak, ha másként nem, hát úgy, hogy az illető legalább időnként megnézi, érkezett-e új üzenete [6].

A vitafórumok (köztük a tudományos listák) fontos szereplője a listowner (listagazda) vagy moderátor, akinek a szerepe lehet egészen minimális, azaz csak a technikai problémák elhárítására korlátozódhat, de esetenként egy-egy folyóirat szerkesztőjéhez hasonló. Az ő feladata például, hogy összegyűjtse a fórumnak küldött leveleket, ellenőrizze, hogy valóban a listára való-e az üzenet, majd engedélyezze a Listservnek, hogy elküldje azt az összes résztvevőnek. Ezzel a résztvevőkre nehezedő „információs túlterhelést” enyhíti, kiszűrve a nem oda tartozó üzeneteket, a „szellemi hulladékot” (junk mail).

Ha egy-egy fórumnak tartósan tagja marad az ember, hamar megtanulja, hogyan különböztetheti meg azokat az üzeneteket, amelyeket eleve nem kell elolvasnia, azoktól, amelyekbe érdemes bele néznie, sőt az igazán értékes levelek jelentős része is felismerhető a „subject” rovat és a levél feladója alapján. Ez így van a tudományos vitafórumok esetében is.

A tudományos vitafórumok nemcsak színvonalukban különböznek egymástól, hanem a résztvevők interaktivitásának fokában is. Vannak fórumok, amelyek kóktélpártira hasonlítanak, amelyet több párhuzamosan futó téma jellemez, mások – éppen ellenkezőleg – formális szemináriumokra, amelyek egyetlen témára fókuszálnak. Vannak hirdetőtáblaszerűen szerveződő fórumok, amelyeken üzeneteket hagynak, aztán a többiek elolvashatják, kommentálhatják őket. Több fórum gyakorlatilag elektronikus folyóiratként működik. Sokan megelégszenek azzal, hogy olvassák az üzeneteket, míg viszonylag kevés résztvevő erőteljesen alakítja az üzenetváltásokat.

A legtöbb vitafórum keresztülmegy azon az élelcikluson, amelyet előbb a kezdeti lelkesedés és az „ige hirdetésének” hevülete jellemez, amikor a résztvevők az üzenetek csekély számát kifogásolják. Ezt követi a növekedés periódusa, amely egy bizonyos információmennyiség elérése után némi rossz közérzet kialakulásához vezet, ami abban is megnyilvánul, hogy sokan úgy látják, a fórum eltért eredeti fő célkitűzésétől. Ha ezután sikerül a sze-

mélyeskedő vitákat, a stagnálást, a vitafórum megszűnését elkerülni, meg lehet teremteni az egységesség és a sokszínűség közötti egyensúlyt, amivel a fórum kiforrrja magát.

Sokan úgy gondolják, hogy a jó üzeneteknek, hozzászólásoknak rövideknek kell lenniük, azaz nem célszerű, ha a két képernyőnyi méretet meghaladják, hacsak nem különlegesen érdekesítő dologról van szó. Az azonnali válaszadást nem szokták kritikus tényezőnek tekinteni annak ellenére, hogy legtöbbször legalább naponta egyszer megnézik e-mailjüket.

A kutatók közötti online együttműködést gondosan meg kell tervezni. A tudományos elektronikus vitafórumok igen hasznosak e tekintetben, ha a kutatók adott csoportjának vannak elérendő specifikus céljai, határidői, létezik közös kultúrája és tudásbázisa. Az aktív eszmecsere és elemzés nagyban függ a moderátor online jelenlététől. Minél aktívabb a moderátor, annál elégedettebbek a részt vevő kutatók.

Egy sikeres elektronikus vitafórumon olyan interaktív eszmecsere folyik, amelynek célja a felfedezés, és nem a jobb előmenetel. Nyelvhasználata gondos, a tényeket és érveket tudományos alapos-sággal kezeli. A moderátor szerepe nem a cenzúra, hanem a példamutatás. Tematikáiban elkülönült, de párhuzamos eszmecsere folyik, gyakoriak az üzenetváltások, és megvan a tagság kritikus tömege. Az ilyen vitafórumokat kutatók szűk magja hozza létre, és abba az irányba halad, hogy magába foglalja az adott szakterület új, kialakulóban lévő és domináns csoportjait, ideértve elismert kutatók jelenlétét is. Mindez barátságos, a komolyságot azonban nem nélkülöző, rendezett légkörben jön létre.

Mivel az e-mailben nincsenek meg a szemtől szemben folytatott dialógus társadalmi kontextuális szerepkörei, továbbá hiányzik a hallgatóság előtt történő beszéddel általában együtt járó gátlás, a résztvevők az eszmék és érvek meggyőző erejére épülő elektronikus szerepeket hoznak létre. A tudományos vitafórumok új publikációs formát jelentenek, amely leginkább az olvasói levelekre (Letters to the editor) emlékeztet, hiszen azokban is a levél küldőjének (személyes) véleménye fejeződik ki [7].

A fenti kritériumok alighanem a szigorú értelemben vett tudományos vitafórumokon kívül érvényesek a szakmai jellegű fórumokra is.

Irodalom

- [1] DRÓTOS László: Hálózati értelmező szótár. Budapest, NIIF, 1999. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/fuzetek/szotar/html/index.htm>
- [2] <http://www.iif.hu/~lengyel/listserv/listserv.html>
- [3] DRÓTOS László: Hogyan indítsunk saját BITNET/INTERNET levelezőcsoportot? Budapest, NIIF, 1985. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/fuzetek/list/list.htm>
- [4] HUNLIST: <http://www.mek.iif.hu/porta/virtual/magyar/hunlist.htm>

[5] listserv@listserv.iif.hu

[6] McCARTY, W.: HUMANIST: lessons from a global electronic seminar. = Computers and the Humanities, 26. köt. 3. sz. 1992. p. 205–222. Idézi Hyman [7]

[7] HYMAN, Avi: Twenty years of ListServ as an academic tool. = Internet and Higher Education, 6. köt. 1. sz. 2003. p. 17–24.

Koltay Tibor

(Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Könyvtára)

Megnyílt az Agrár Szakirodalmi Szolgáltató Ház

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ felújított, átalakított épületében egymást érik az örömteli események.

2003. február 24-én *Gulácsiné Pápay Erika* főigazgató és *Lelkes Lajos*, a Mezőgazda Kiadó igazgatója jelenlétében *Szanyi Tibor*, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium államtitkára nyitotta meg az *Agrár Szakirodalmi Szolgáltató Házat*.

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár (OMgK) és a *Mezőgazda Kiadó* olyan információs szolgáltatásra társult, amelynek megvalósítására a könyvtár rekonstrukciója nyújtott lehetőséget. Az Attila úti székház földszinti, közel 90 m² alapterületű helyiségében, a szakterületek szerint csoportosítva bemutatott könyvjúdonyságok, az antikvár könyvrészleg és a számítógépek adta lehetőségek által – az államtitkár szavai szerint – létrejöhet Közép-Európa mezőgazdasági információs szolgáltató központja, amely az alábbiakkal áll a látogatók rendelkezésére.

A Szolgáltató Ház szolgáltatásai

- szakkönyvek, elektronikus adathordozók, egyéb dokumentumok, illetve kiegészítő tárgyak értékesítése, a hazai szakkönyvkiadók teljes választékával a mezőgazdaság, környezetvédelem, ökológia, élelmiszeripar, vidékfejlesztés, európai uniós csatlakozás témában;
- az első hazai mezőgazdasági szakkönyv-antikvárium működtetése;
- idegen nyelvű szakkönyvek beszerzése és értékesítése;
- tankönyvforgalmazás az FVM KSZI bizományosi készletével;

- magyar nyelvű szaklapok és folyóiratok forgalmazása;
- agrárinformációs pont működtetése internet-hozzáféréssel;
- szakirodalmi rendezvények, író-olvasó találkozók megszervezése és lebonyolítása.

Az Agrárinformációs pont szolgáltatásai

„Forró drótok” szolgáltatás

A szolgáltatás célja, hogy az agrárintézmények, agrárszervezetek és -szakemberek minél közvetlenebb személyes elérésével az OMgK hivatalos ismertségén keresztül kapcsolati tőkét tudjon felajánlani az érdeklődők számára. A szolgáltatáshoz létrehozzák a szakterület intézményeinek és jelentős személyiségeinek adatbázisát, az elérhetőségi lehetőség adataival. A „Forró drót” által elérni tervezett területek: az agrárirányítás és -adminisztráció, földhivatalok, munkaügyi központok, agrár-egyetemek és kutatóintézetek, a hazai és külföldi szervezetek, érdekképviseleti szervek, hitelintézmények és bankok, falugazdászok, szaktanácsadó szolgálatok, regionális intézmények, teleházak.

„Állásbörze” program

A program az agrárszférában állást keresők és kínálók számára ad majd egymásra találási lehetőséget. Az érdeklődőknek egyúttal segítséget nyújt az önéletrajzok elkészítésében (akár idegen nyelven is), és a külföldi munkalehetőségek iránti tájékozódásban.

„Képzésinfo” szolgálat

A cél a mezőgazdasági képzés, szakképzés, továbbképzés hazai és külföldi lehetőségeinek megismertetése szaktanfolyamok és ismeretterjesztő előadások keretében is.